

Kirja-arvio

Maalaispitäjä selvisi sisällissodasta yhteisöllisyyden ja luottamuksen avulla

Anna Warsell: *Sisällissodan arvet maalaispitäjässä. Ruovesi 1918–1930.*

Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura ry. 2024. 452 s.

Vuonna 1918 sisällissota repi suomalaista yhteiskuntaa. Vereslihalle jääneitä haavoja lääkittiin monilla paikkakunnilla vuosikymmeniä. Miten sodan arvet paranivat? Anna Warsellin sosiaalili historian alan väitöskirja ruoveteläisten selviytymisestä sisällissodan jälkeisenä aikana yhdistelee sosiologiaa, paikallishistoriaa ja muistitietoa. Tutkimustehtäväkseen Warsell määrittelee, miten vakavasta kriisistä kärsinyt pitäjä toipui sisällissodasta, miten yhden pitäjän asukkaat käsittelivät päättynyttä sotaa, sopeutuivat yhteiskunnallisten rakenteiden ja käytäntöjen muutoksiin sekä millaista muutosten keskellä oli elää. Warsellin keskeinen käsite on yhteisöllisyys, jota hän kuvaa Pierre Bourdieulta ja James Colemanilta lainatun so-

siaalisen pääoman kehityksessä.

Warsellin tutkimus rinnastuu Ris- to Alapuron teokseen *Suomen synty paikallisena ilmiönä 1890–1933* (1994), joka kertoo, kuinka Suomi poliittisesti modernisoitui, eli miten suuret joukot tulivat tällä neljä vuosikymmentä kestäneellä ajanjaksolla poliittiselle näyttämölle, ja miten samaan aikaan rakentui suomalaisen kansalaisyhteiskunta. Alapuron mikrohistoriallisen tutkimuksen perusajatus on, että suppeassa ympäristössä on mahdollista tarkastella konkreettisesti sitä, miten ihmiset liittyivät yhteen ja asettuivat toisiaan vastaan.

Alapuron tapaan Warsell selvittää, millaista oli sisällissodan jälkeinen arki Ruovedellä paikallisyhteisön ja sen eri sosiaalisiin ryhmiin kuuluneiden ihmisten näkökulmasta. Yleiskuva sisällissodasta ja sen seurauksista tunnetaan hyvin, mutta se ei ole koko totuus. Warsellin mukaan paikallisen tason tutkimus tuo esiin tietoa, johon kansallisen tason tutkimus ei yllä. Sisällissota ja sen jälkeinen aika saatettiin kokea vain muutama kymmenen kilometrin päässä toisistaan olevilla paikkakunnilla tyystin eri tavoin.

Warsellin tutkimus jakautuu johdannon ja johtopäätösten välissä neljään laajaan päälukuun, jotka käsittelevät ruoveteläisiä sodan varjossa, sodan muistamista, paikallisyhteisön muuttuvia ra-

kenteita sekä pitäjän järjestö- ja yhdistyselämää sosiaalisen pääoman kasvattajana ja luottamukseen perustuvan vakauden ylläpitäjänä. Sodan varjossa -pääluvussa hän selvittelee punakaartilais- ten paluuta takaisin yhteisöön sen hyväksyttynä jäsenenä. Sodan muistamisen yhteydessä Warsell nostaa esille hautauskäytännöt, muistojuhlat sekä muistomerkkihankkeet. Paikallisyhteisön muuttuviin rakenteisiin kuuluivat huolenpito punaorvoista, kansakoululaitoksen kyky tasoittaa luokkaeroja, järjestys- vallan ja seurakunnan halu pysyttäytyä yhtenäisenä sekä torpparien itsenäistyminen. Neljännessä pääluvussa Warsell kertoo, miten järjestö- ja yhdistystoiminta kasvatti sisällissodan osapuolilla sosiaalista pääomaa ja rakensi yhteisten toimintojen kautta keskinäistä luottamusta.

Tutkimuksensa johdannossa Warsell määrittelee sisällissodan jälkeisen Ruoveden Gemeinschaft-tyyppiseksi agraariksi maaseutuyhteisöksi. Se oli ennen kapinaa vahvasti sosialistinen, ja sitä se oli sen jälkeenkin. Valkoinen valta keski paikkakunnalla runsaat puoli vuotta. Porvarilliset puolueet nousivat vasemiston rinnalle vasta 1970-luvulla. Sisällissota rajoittui Ruovedellä yhteisön sisäiseksi tapahtumaksi. Läheisellä teollisuuspaikkakunnalla Mäntässä kapina oli teollisen yhteisön sisäinen väliensel-

vittely, toisella yhtä läheisellä paikalla Vilppulan Kolhossa törmäsivät toisiinsa agraariseen ja teolliseen yhteisöön kuuluneet. Mäntässä ja Kolhossa törmäykset eivät sujuneet yhtä kivuttomasti kuin Ruovedellä.

Maaseutuyhteisön kiinteys perustui tiheään ja henkilökohtaiseen vuorovaikutusverkostoon, jossa ihmisten väliset suhteet olivat limittyneet, kuten Warsell toteaa. Ihmiset kohtasivat toisiaan eri rooleissa: sukulaisina, naapureina, saman kylän asukkaina, yhdistysten jäseninä ja kunnanvaltuutettuina samoin kuin Alapuron kuvaamassa Huittisissa. Sisällissota ei katkaissut tällaisia siteitä niin helposti kuin teollisuuspaikkakuntien asukkaiden muodolliseen vuorovaikutukseen perustuneen yhteisyyden, jossa tehtaan valta määritteli elämää porttien ulkopuolellakin.

Summittaisia joukkotoitoja tehtiin teollisuuspaikkakunnilla. Warsellin mukaan Ruovedellä tapahtuneet sotaturmat perustuivat enemmän vanhoihin kaunoihin kuin itse sisällissotaan. Pekkalan kartanon omistajan, maanviljelysneuvos Aminoffin murhaa paheksuttiin yleisesti työväestönkin keskuudessa. Paikkakunnalta perääntyneiden tamperelaisten kaartilaisien tekoa ei laskettu ruoveteläisten punaisten syyksi. Sisällissodassa menehtyi yli 300 ruoveteläistä, mutta vain harva kuoli Ruove-

dellä, vaikka se oli helmi-maaliskuussa 1918 tapahtumien etulinjassa. ”Pitäjään ei jäänyt montaakaan miestä, joita olisi voinut kohdella sotasankarina tai väkivaltaan syyllistyneenä rikollisena”, Warsell toteaa. Lähiyhteisön vahva vaikutus näkyi siinä, miten Ruovedeltä lähetettiin valtiorikosoikeudessa tutkittavina olevista paikkakuntalaisista punaisista tuntuvasti enemmän puoltavia lausuntoja kuin tuomitsemiseen kehoitavia. Lyhyenä ajanjaksoja heti sisällissodan päätyttyä tuomitsevia lausuntoja oli enemmän, mutta pian suunta kääntyi, sillä suurin osa pitäjän väestä kuului työväestöön, joka puolusti omiaan.

Alapuron mukaan osuustoiminta oli keskeisessä roolissa rakentamassa kansalaisyhteiskuntaa sisällissodan jälkeen. Siihen Warsellkin vetoaa ja perustelee ruoveteläisten selviytymistä sisällissodasta sillä, kuinka yhdistykset ja järjestöt antoivat osallistujilleen sosiaalista pääomaa ja rakensivat samalla keskinäistä luottamusta yli puoluerajojen. Osuustoiminta ja maanviljelijöiden järjestöt yhdistivät paikallisen yhteisön jäseniä. Sisällissodan kummankin osapuolen nokkamiehet mahtuivat 1920-luvun alussa samaan aikaan paikallisen osuuskassan hallintoon. Osuusmeijerit ja -kaupat sekä maatalousalan neuvontajärjestöt olivat kaikille avoimia, ja niissä eri osapuolten edut kävivät yksiin. Molem-

ilta puolilta mahdollittiin nuorisoseurojen ja työväenyhdistysten iltamiin.

Sodan jälkeen sosialistienemmistöisenä pysyneessä kunnassa valkoisten voittajien poliittinen painostus oli vähäistä. Oikeiston yritys syrjäyttää kunnan hallintoa suurella enemmistöllä johdaneet sosialistit vuoden 1930 kunnallisvaaleissa ei onnistunut. Sosialistienemmistöinen valtuusto hoiti kunnan asioita maltillisen oikeiston mielestä asiallisesti. Valkoisten voittajien paraatit jäivät Ruovedellä marginaaliseksi ilmiöksi. Niitä piti yllä pieni joukko kirkonkylän silmäätekeviä, joista tuli Lapuan liikkeen ja IKL:n aktiiveja.

Luottamuksen ohella Warsellin toinen selitys siihen, miksi Ruovedellä palattiin takaisin normaaliin elämänmenoon, on talous. Koska pitäjä oli sodan jälkeen edelleen maatalouteen perustuva yhteisö, siellä tarvittiin työntekijöitä: touot oli tehtävä, heinäsaato ja viljat korjattava sekä syksymmällä huolehdittava kynnöistä. Lunastuslaki antoi mahdollisuuden saada torppa omaksi, ja se loivensi maanomistukseen perustunutta vastakkaisuutta. Tutkimuksensa loppuriveillä Warsell toteaa kauniisti, kuinka maalaispitäjässä satoi tai paistoi yhtä aikaa sekä entisen punakaartilaisen että suojeluskuntalaisen pellolle.

Väinö Linnan Pohjantähti-trilogian toisen osan loppupuolella valkoinen

kenttäoikeus tuomitsee Pentinkulman punaisia. Kun muut oikeuden jäsenet eivät kuule, sahanomistaja Mellola kertoo huolensa maanviljelijä Yllölle. Raha puhui yhtä lailla kuvitteellisella Pentinkulmalla kuin tosielämässä Ruovedellä:

Minä vaan siitä Jokisen asiasta... Tuntuu toi Ramlanti kovasti tahtovan sen ampumista... Kyllä se minun puolestani sais kovasti mennä, mutta meillä ei muut kykene hoitaa konetta.

– Eikös se Lepistön poika ole sitä käyttäny?

– On se siinä Jokisen silmän alla joskus... mutten minä sitä sille yksittänsä usko. Ja minulla on talven tukit sahaamata... kunnei siitä mitään tulla. Ei niin parane sentään panna että työt kärsii... Täytyy kai tästä eteenkinpäin elää.” (Linna 1987, 588.)

Warsellin työ perustuu laajaan lähde- materiaaliin ja kirjallisuuteen. Arkistolähteiden luetteloa teoksessa on viisi sivua, analysoituja sanomalehtiä kolmisenkymmentä sekä lisäksi tilastoja, historiikkeja, kotiseutukirjallisuutta ja sähköistä arkistomateriaalia. Tutkimuskirjallisuutta hän luetteloi 18 sivua. Runsaasta materiaalista huolimatta Warsell saa pidettyä laajan työnsä linjat kohtuullisesti tasapainossa. Muistitietoa hän käyttää runsaasti. Pulmallista on, että sitä on kerätty vasta 1970-luvun alussa, ja se painottuu sisällissotaan sekä sitä

seuranneisiin pariin vuoteen. Myöhemmiltä 1920-luvun vuosilta muistitietoa on ollut niukasti saatavilla. Miksi näin on, sitä tutkimuksessa olisi voinut pohdita laajemminkin.

Warsellin tutkimus on sujuvasti kirjoitettu ja huolellisesti nootitettu. Muutamat sekundäärilähteet korostuvat sosiologiaa sivuavissa osuuksissa. Tähän olisi pitänyt väitöksen esitarkastuksessa puuttua, jolloin ongelma olisi ollut helposti korjattavissa ja viittaukset voittoa kohdentaa suoraan alkuperäisiin lähde- teoksiin. Asia- ja nimihakemistojen puuttuminen kirjasta on samoin harmillista, sillä jälkimmäisestä olisi paikallakuntalaiselle lukijalle paljon hyötyä.

LÄHTEET:

Alapuro, Risto (1994) *Suomen synty paikallisena ilmiönä 1890-1933*. Helsinki: Hanki ja Jää.

Linna, Väinö (1987) *Täällä Pohjantähden alla* 1–3. Juva: WSOY.

Voitto Ruohonen

FT, YTM **Voitto Ruohonen** on toimittaja ja tietokirjailija sekä sosiologisen kirjallisuudentutkimuksen dosentti Itä-Suomen yliopistossa (Joensuu).